Yhteenveto 3/2012

Historiallisessa Aikauskirjassa 3 / 2012 käsitellään laajalti varhaishistoriaa otsikoituna *Suomi ennen Suomea.*

Sirpa Aallon artikkelin aiheena on viikinkiaika (*Oliko Suomessa viikinkiaikaa? Viikinkiaikaa koskeva diskurssi suomalaisissa historian ja arkeologian alan aikakauskirjoissa).* Viikinkiaika-nimitys yhdistetään ensisijaisesti Skandinavian maiden historiaan, mutta Suomen historian kontekstissa nimityksen käytössä vaikuttaa olevan vaihtelua. Tutkittaessa suomalaisia historian ja arkeologian alan aikakauskirjoja viikinkiaika-nimityksen rinnalla esiintyy muitakin nimityksiä kuten ”pakanallinen aika”. Artikkelissa tarkastellaan, miten periodinimitys viikinkiaika ilmenee suomalaisessa akateemisessa diskurssissa ja millaisia aspekteja periodinimityksellä on historiografiassa.

Perinteisesti ajatellaan, että keskiajan Sisä-Suomi oli asumatonta erämaata, jonka savolaiset asuttivat uuden ajan alussa. Tämä teoria rakentuu verotuslähteiden yksioikoiseen tulkintaan. Ne eivät kerro mitään keskiajan asutuksesta eivätkä asutustoiminnasta vaan vain uudenaikaisen verohallinnon kehityksestä. Erittäin moni muu seikka puhuu perinteistä käsitystä vastaan mainitsee Jukka Korpela artikkelissaan *Sisä-Suomen asuttaminen ja väestön kasvu myöhäiskeskiajalla ja uuden ajan alussa.*

Päijänne on paikannimenä on eräs kiinnostavimmista kohteista Suomessa, sillä Päijänne-järven lisäksi Suomessa on lukuisa joukko pikku Päijänteitä. Nämä mitättömät suolammet sijoittuvat isosta Päijänteestä pohjoiseen Muinais-Hämeen erämaita ympäröiville vedenjakajien ylängöille sekä toisaalla idässä Karjalaa vasten. Mahdollisesti avain Päijänne-nimen ratkaisuun piileekin sanaryhmän merkityksessä toteaa Voitto Valio Viinanen artikkelissaan *Päijänne-nimet Muinais-Hämeen erämaiden rajoina.*

Denis Kuzminin artikkelissa *Savolaisten osuus Venäjän Karjalan asuttamisessa paikannimistön valossa* sovelletaan nimistöntutkimusta asutushistorian tutkimukseen ja pyritään näin saamaan uutta ja tarkempaa tietoa Karjalan väestön alkuperästä. Paikannimiaineiston valossa voidaan melkoisella varmuudella sanoa, että eräät Venäjän Karjalan nimistössä esiintyvät vesistönimet ovat verrattain nuoria ja peräisin vasta 1600-luvun alusta. Ne voidaankin yhdistää savolaisasutuksen leviämiseen.

Pekka Taavitsainen, Markku J. Oinonen ja Göran Possnert analysoivat Turun tuomiokirkosta löydettyjä luita *(Luultua vanhempia luita Turun tuomiokirkossa)*. Niiden ikä herättää uusia kysymyksiä. Huomiota herättävät luiden ristiretkiaikaa vanhemmat ajoitukset. Vanhoja, jopa Kristuksen syntymän tienoille meneviä ikiä on esimerkiksi perinteisesti Pyhälle Henrikille tai Pyhälle Eerikille kuuluvaksi esitetyn silkkisen kallolaitteen sisällä olevissa luissa. Tämä ei ole ihmeellistä, kun tiedetään reliikkejä myydyn ja vaihdetun kautta aikojen.

Tuomas Teporan artikkelissa *Neurotieteiden haaste tunteiden historialle* todetaan, kuinka neurotieteet ovat tuoneet tiedostamattoman takaisin osaksi inhimillistä kokemusta. Tunteiden historiassa vallalla ollut sosiaalinen konstruktivismi on saamassa merkittävän haastajan biologian ja ympäristön vuorovaikutusta korostavasta aivotutkimuksesta. Tepora esittelee tunteiden historian näkökulmia ja pohtii niiden mahdollisuuksia, rajoja ja suuntaviivoja: mikä tunteissa on muuttuvaa, mikä yleisinhimillistä ja mitä annettavaa neurotieteillä on tunteiden historialle?